

УДК 336: 631.162

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.В. Петруня

Одеський державний аграрний університет

В умовах переходу до ринкової економіки в сільськогосподарських підприємствах України спостерігається невідповідність обсягу і складу активів обсягові і складу виробництва і збуту сільськогосподарської продукції, значно знизилася рентабельність їх використання, спостерігається високий ступінь зносу найважливішої складової активів – основних засобів. Вирішити ці проблеми можливо за допомогою раціонального формування активів сільськогосподарських підприємств, чому і присвячена тема нашої статті і що засвідчує її актуальність.

Метою дослідження є підготовка до розробки пропозицій щодо оптимального обсягу і складу активів сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування оптимального складу активів, дослідженню їх складу і структури приділяли такі вчені як І.О. Бланк[1], Г.Г. Кірейцев[2], В.В. Ковальов[3], А.М. Поддєрьогін[4]. Однак питанням оптимальної структури активів у галузі сільського господарства не приділялось належної уваги. Так, пропорції, прийняті за стандарт для сільськогосподарських підприємств України щодо співвідношення основних і оборотних засобів як 2:1 є дещо застарілими, оскільки в кращих сільськогосподарських підприємствах питома вага оборотних активів має тенденцію до зростання. А для цього слід, насамперед, дослідити склад і структуру активів сільськогосподарських підприємств.

Результати дослідження. Процес аналізу складу і структури активів включає декілька послідовних етапів. Насамперед, слід провести аналіз співвідношення оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств. Нами проведені дослідження на прикладі сільськогосподарських підприємств Немирівського району у таблиці 1.

Як бачимо, у складі активів співвідношення необоротних і оборотних активів значно не змінилось, у 2002 році 63 % до 37 % , у 2004 році – 60 % до 40 %. Тобто, спостерігається співвідношення необоротних і оборотних активів сільськогосподарських підприємств району як 1,5 :1.

У складі необоротних активів сільськогосподарських підприємств найбільшу питому вагу займають основні засоби (49 % у 2004 році), а у складі оборотних – запаси товарно-матеріальних цінностей (27 % у 2004 році).

У 2004 році значно зменшилась питома вага незавершеного будівництва, основних засобів, запасів товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів. Зменшується питома вага основних засобів внаслідок їх значного зносу, оскільки у балансі вартість основних засобів обліковується за їх залишковою вартістю.

Таблиця 1

**Склад і структура активів сільськогосподарських підприємств
Немирівського району Вінницької області**

Види активів	2002 рік		2003 рік		2004 рік		2004 рік (±) до 2002 року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Нематеріальні активи	-	-	4	0,1	42	0,1	42	X
Незавершене будівництво	12007	8,7	9615	8,2	8955	7,5	-3052	-25,4
Основні засоби *	71168	51,7	61848	52,5	57967	48,9	-13201	-18,5
Довгострокові фінансові інвестиції	3745	2,7	3596	3,0	3798	3,2	53	1,4
Інші необоротні активи	321	0,2	321	0,2	-	-	-321	-100
<i>Всього необоротних активів</i>	<i>87241</i>	<i>63,3</i>	<i>75384</i>	<i>64,0</i>	<i>70762</i>	<i>59,7</i>	<i>-16479</i>	<i>-18,9</i>
Запаси товарно-матеріальних цінностей	39335	28,6	32951	28,0	31857	26,9	-7478	-19,0
Дебіторська заборгованість	10333	7,5	8428	7,0	14687	12,4	4354	42,1
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти	352	0,3	252	0,2	311	0,3	-41	-11,6
Інші оборотні активи	334	0,2	766	0,7	872	0,6	539	160,8
<i>Всього оборотних активів</i>	<i>50354</i>	<i>36,6</i>	<i>42397</i>	<i>35,9</i>	<i>47726</i>	<i>40,2</i>	<i>-2629</i>	<i>-5,2</i>
Витрати майбутніх періодів	14	0,1	14	0,1	14	0,1	0	0
Всього активів (валюта балансу)	137609	100	117795	100	118501	100	-19108	-13,9

* Залишкова вартість

Що стосується змін у складі активів, то їх загальна вартість зменшилась на 19,1 млн.грн., або на 13,9 % у 2004 році. При цьому спостерігається у 2004 році в порівнянні з 2002 роком зменшення суми основних засобів на 18,5 %, запасів товарно-матеріальних цінностей – на 19 %, що свідчить про скорочення обсягів операційної діяльності.

На другому етапі аналізується динаміка складу оборотних активів у розрізі їх основних видів. З таблиці 2 видно, що основними видами оборотних активів є запаси товарно-матеріальних цінностей (26,9 % у складі активів у 2004 році) та дебіторська заборгованість (12,4 %). Тому доцільніше буде проаналізувати склад і структуру запасів товарно-матеріальних цінностей сільськогосподарських підприємств (табл. 2).

Як бачимо з таблиці 2, найбільшу питому вагу у складі запасів займає незавершене виробництво - 24,1% у 2004 році, тварини на вирощуванні і відгодівлі - 21,3 %, матеріали сільськогосподарського призначення (насіння, корми, підстилка) – 19,9 %.

Таблиця 2

Склад і структура запасів товарно-матеріальних цінностей сільськогосподарських підприємств Немирівського району Вінницької області

Види запасів	2002 рік		2003 рік		2004 рік		2004 рік (±) до 2002 року	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Сировина і матеріали	1362	3,5	1811	5,5	882	2,8	-480	-35,2
Напівфабрикати і комплектуючі	96	0,2	96	0,3	80	0,3	-16	-16,7
Паливо	786	2,0	747	2,3	474	1,5	-312	-39,7
Тара і тарні матеріали	111	0,3	133	0,4	111	0,3	0	0
Будівельні матеріали	1511	3,8	1308	4,0	1020	3,2	-491	-32,5
Запасні частини	1396	3,5	1562	4,7	1322	4,1	-74	-5,3
Матеріали сільськогосподарського призначення	7346	18,7	5396	16,4	6332	19,9	-1014	-13,8
Тварини на вирощуванні і відгодівлі	11756	29,9	7476	22,7	6764	21,3	-4992	-42,5
Малоцінні швидкозношувані предмети	1431	3,6	1393	4,2	813	2,6	-618	-43,2
Незавершене виробництво	7234	18,4	7947	24,1	7696	24,1	462	6,4
Готова продукція	5336	13,6	4292	13,0	4789	15,0	-547	-10,3
Товари	970	2,5	790	2,4	1574	4,9	604	62,2
Разом запасів	39335	100	32951	100	31857	100	-7478	-19,0

У динаміці зростає питома вага сировини і матеріалів, запасних частин і тарних матеріалів у складі запасів за останні три роки, що свідчить про збільшення кількості переробленої продукції безпосередньо в сільськогосподарських господарствах.

Питома вага матеріалів сільськогосподарського призначення та тварин на вирощуванні і відгодівлі скорочується у зв'язку із загальною по Україні тенденцією скорочення поголів'я тварин через низьку рентабельність галузі тваринництва.

Стосовно змін запасів у динаміці, слід відмітити, що у 2004 році розмір таких запасів як сировина і матеріали скоротився на 480 тис.грн., або 35,2 %, паливо – на 39,7 %, напівфабрикатів і комплектуючих на 16,7%, будівельних матеріалів – на 32,3 %, матеріалів сільськогосподарського призначення на 13,8 %, тварин на вирощуванні і відгодівлі на 42,5 %, малоцінних швидкозношуваних предметів - на 43,2 %, готової продукції на 10,3 %, збільшився розмір незавершеного виробництва на 6,4 %, товарів на 62,2 %.

Склад і структуру дебіторської заборгованості за її видами проаналізуємо в таблиці 3. Як свідчить таблиця, в структурі дебіторської заборгованості найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги, що характерно для виробничих підприємств. Але,

що є негативним явищем, вона має тенденцію до збільшення питомої ваги з 48,4 % у 2002 році до 52,9 % у 2004 році.

Таблиця 3

Склад і структура дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств Немирівського району Вінницької області

Види дебіторської заборгованості	2002 рік		2003 рік		2004 рік		2004 рік (±) до 2002 року	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	5006	48,4	4592	54,5	7767	52,9	2761	55,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
• з бюджетом	655	6,3	885	10,5	931	6,3	266	40,0
• за виданими авансами	2637	25,5	1611	19,1	2691	18,3	54	2,0
• з нарахованих доходів	4	0,1	-	-	-	-	-4	-100
• із внутрішніх розрахунків	202	2,0	241	2,9	294	2,0	92	45,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	1829	17,7	1099	13,0	3004	20,5	1175	64,2
Всього	10333	100	8428	100	14687	100	4354	42,1

Значно зросла сума дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом з 655 тис. грн. у 2002 році до 931 тис. грн. у 2004 році. Тобто, держава у 2004 році залишилась винною сільськогосподарським товаровиробникам Немирівського району 931 тис.грн.

Загальна сума дебіторської заборгованості у 2004 році зросла на 4354 тис.грн., або на 42,1 %, в тому числі за товари, роботи і послуги – на 55,2 %, за розрахунками з бюджетом – на 40 %, за виданими авансами – на 2%, внутрішніх розрахунків на 92 тис.грн (45,5 %), та інша поточна заборгованість – на 1175 тис.грн. (64,2 %).

Висновки. Таким чином, у складі активів сільськогосподарських підприємств спостерігаються зміни в сторону збільшення питомої ваги оборотних активів. Тому перед науковцями постає завдання розробки нових оптимальних співвідношень активів на перспективу з урахуванням особливостей операційної, інвестиційної та фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств з метою постановки орієнтирів стратегічного розвитку.

Література.

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента.– К.: Ника – Центр, 2004. – 512с.
2. Кірейцев Г.Г. Финансовый менеджмент – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
3. Ковалев В.В. Управление финансами: Учебное пособие. – М.: ФБК – ПРЕСС, 1998. – 160 с.
4. Финансовый менеджмент: Навч.-метод. Посібник / А.М.Поддєрьогін та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 294 с.